

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 3, ročník 14., vydané v júni 2026

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Ostrov Mull, Škótska vysočina. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD. (Inštitút edukológie a sociálnej práce, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

doc. Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

DOBROVOLNÍCTVO UTEČENCOV A UTEČENKÝŇ Z UKRAJINY AKO NÁSTROJ ICH SOCIÁLNEJ INKLÚZIE - NÁVRH VÝSKUMNÉHO RÁMCA V SOCIÁLNEJ PRÁCI

VOLUNTEERING OF REFUGEES FROM UKRAINE AS A TOOL FOR THEIR SOCIAL INCLUSION - PROPOSAL FOR A RESEARCH FRAMEWORK IN SOCIAL WORK

Ivana Hačková ¹

Autorka pôsobí ako interná doktorandka na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Vo svojom výskume sa zameriava na dobrovoľníctvo, pričom v dizertačnej práci skúma jeho úlohu v procese sociálnej inklúzie utečencov a utečenkýň z Ukrajiny.

The author is a full-time doctoral student at the Faculty of Education, Matej Bel University in Banská Bystrica. Her research focuses on volunteering, and in her dissertation she examines its role in the process of social inclusion of refugees from Ukraine.

Abstract

This paper focuses on examining volunteering as a potential tool for the social inclusion of refugees from Ukraine living in Slovakia within the context of social work. It is based on the assumption that social inclusion does not merely represent formal access to resources and services, but also the subjective experience of a sense of belonging, social acceptance, and the quality of social relationships. In this context, volunteering appears to be a significant mechanism for supporting participation and building social ties; however, its inclusive potential is not automatic and depends on both individual and structural conditions of engagement. An important theoretical framework is the concept of volunteerability, which allows for the analysis of individuals' ability to engage in volunteering through the dimensions of willingness and capability. This paper proposes a conceptual model that links the capacity prerequisites for volunteering, the actual participation in volunteer activities, and subjectively experienced social inclusion. Involvement in volunteering is understood in the model as a mediating variable, through which individual capacities are translated into specific social experiences and subsequently into the experience of inclusion. The aim of this paper is to conceptualize these relationships and propose a research framework for their empirical

---

¹ Adresa pracoviska: Mgr. Ing. Ivana Hačková, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica
E-mail: ivana.hackova@umb.sk

verification. The proposed model contributes to a deeper understanding of the conditions under which volunteering can promote the social inclusion of refugees, and highlights the need to take into account not only individuals' motivations but also their actual opportunities for participation and the quality of their volunteering experience.

Key words: social inclusion, refugees, volunteering, volunteerability, participation, social capital, social work

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na skúmanie dobrovoľníctva ako potenciálneho nástroja sociálnej inklúzie utečencov z Ukrajiny žijúcich na Slovensku v kontexte sociálnej práce. Vychádza z predpokladu, že sociálna inklúzia nepredstavuje iba formálny prístup k zdrojom a službám, ale aj subjektívne prežívanie pocitu spolupatričnosti, sociálneho prijatia a kvality sociálnych vzťahov. Dobrovoľníctvo sa v tomto kontexte javí ako významný mechanizmus podpory participácie a budovania sociálnych väzieb, jeho inkluzívny potenciál však nie je automatický a závisí od individuálnych aj štrukturálnych podmienok zapojenia. Dôležitým teoretickým rámcom príspevku je koncept volunteerability (schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo), ktorý umožňuje analyzovať schopnosť jednotlivcov zapojiť sa do dobrovoľníctva prostredníctvom dimenzií ochoty (willingness) a schopnosti (capability). Príspevok navrhuje konceptuálny model, ktorý prepája kapacitné predpoklady zapojenia do dobrovoľníctva, samotné zapojenie do dobrovoľníckych aktivít a subjektívne prežívanú sociálnu inklúziu. Zapojenie do dobrovoľníctva je v modeli chápané ako sprostredkujúca premenná, prostredníctvom ktorej sa individuálne kapacity premietajú do konkrétnych sociálnych skúseností a následne do prežívania začlenenia. Cieľom príspevku je konceptualizovať tieto vzťahy a navrhnúť výskumný rámec pre ich empirické overenie. Navrhovaný model prispieva k hlbšiemu porozumeniu podmienok, za ktorých môže dobrovoľníctvo podporovať sociálnu inklúziu utečencov, a poukazuje na potrebu zohľadňovať nielen motiváciu jednotlivcov, ale aj ich reálne možnosti zapojenia a kvalitu dobrovoľníckej skúsenosti.

Kľúčové slová: sociálna inklúzia, utečenci, dobrovoľníctvo, schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo, participácia, sociálny kapitál, sociálna práca

Úvod

Vojna na Ukrajine prinútila milióny ľudí opustiť svoje domovy a hľadať bezpečie v krajinách Európy vrátane Slovenskej republiky. Táto situácia postavila do popredia potrebu nielen zabezpečiť utečencom základnú ochranu a prístup k službám, ale aj vytvárať podmienky pre ich dlhodobjšie sociálne začleňovanie do prijímajúcej spoločnosti. V kontexte sociálnej práce tak vystupuje do popredia otázka sociálnej inklúzie utečencov, ktorá neznamena iba formálny prístup k bývaniu, vzdelaniu či zamestnaniu, ale aj možnosť nadväzovať sociálne vzťahy, zažívať prijatie a rozvíjať pocit spolupatričnosti. Jedným z mechanizmov, ktorý môže tento proces podporovať, je dobrovoľníctvo. To vytvára priestor pre participáciu, budovanie sociálnych väzieb a aktívne zapojenie do komunitného života. Dobrovoľníctvo sa preto v odbornej literatúre čoraz častejšie objavuje ako potenciálny nástroj sociálnej inklúzie. Zároveň však platí, že jeho inkluzívny účinok nemožno chápať automaticky, keďže závisí od viacerých individuálnych a štrukturálnych podmienok. Práve z tohto dôvodu sa ako dôležitý

javí koncept volunteerability, teda schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo, ktorý umožňuje skúmať, do akej miery utečenci disponujú reálnymi predpokladmi zapojiť sa do dobrovoľníckych aktivít. Hoci sa dobrovoľníctvo javí ako sľubný nástroj podpory sociálnej inklúzie, nie je dostatočne objasnené, za akých podmienok môže k začleneniu utečencov skutočne prispievať. Predkladaný príspevok sa preto zameriava na návrh výskumného modelu, ktorý prepája schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo, samotné zapojenie do dobrovoľníckych aktivít a subjektívne prežívanú sociálnu inklúziu utečencov z Ukrajiny žijúcich na Slovensku.

Sociálna inklúzia v teoretickom kontexte

Rozlišovanie medzi pojmi inklúzia a sociálna inklúzia je v súčasnej sociálnovednej literatúre považované za analyticky významné. Ako upozorňuje autorka Silver (2015), sociálna inklúzia nie je univerzálnym ani technickým konceptom, ale je vždy podmienená širším politickým, inštitucionálnym a kultúrnym kontextom. Zatiaľ čo inklúzia bez prívlastku sa v praxi často sústreďuje na začlenenie jednotlivcov do existujúcich spoločenských štruktúr, sociálna inklúzia poukazuje na štrukturálne nerovnosti a mechanizmy sociálneho vylúčenia, ktoré tieto štruktúry spôsobujú. Sociálna inklúzia preto nepredpokladá len adaptáciu jednotlivca, ale zahŕňa aj potrebu zmeny spoločenských, politických a inštitucionálnych podmienok, ktoré obmedzujú prístup k zdrojom, právam a participácii. (Silver, 2015) Koncept sociálnej inklúzie sa formoval a naďalej formuje v reakcii na potrebu pochopiť a zmierniť sociálne vylúčenie ako dôsledok komplexných spoločenských procesov podmienených štrukturálnymi nerovnosťami, ktorého podoby sú zároveň ovplyvňované širšími spoločenskými, ekonomickými a politickými zmenami. Sociálne vylúčenie nie je chápané len ako otázka chudoby alebo nedostatku príjmu, ale aj ako širší proces, v ktorom jednotlivci alebo skupiny strácajú možnosti plnohodnotne sa zapájať do spoločenského života. Silver (1994) však upozorňuje, že sociálne vylúčenie nemožno vysvetľovať výlučne na úrovni individuálnych charakteristík či osobného zlyhania. Ide v tomto prípade o proces, ktorý má výrazný štrukturálny a vzťahový rozmer a súvisí s tým, do akej miery majú ľudia vôbec možnosť vytvárať a mať sociálne väzby a prístup k inštitúciám a mechanizmom solidarity. V tomto zmysle sociálna inklúzia neznamena len zlepšenie materiálnych podmienok, ale predovšetkým obnovu sociálnych vzťahov a pocitu spolupatričnosti, ktoré umožňujú jednotlivcom vnímať seba samých ako súčasť spoločnosti. Levitas (2006) chápe sociálnu inklúziu ako proces a stav, v ktorom jednotlivci a skupiny majú reálny prístup k právam, zdrojom, službám a sociálnym vzťahom potrebným na plnohodnotnú účasť v spoločenskom, ekonomickom a kultúrnom živote. Na tieto východiská nadväzuje aj súčasná literatúra, ktorá sociálnu inklúziu chápe ako komplexný a viacrozmerný proces. Ben Brik a Brown (2024) definujú sociálnu inklúziu ako multidimenzionálny, viacúrovňový a dynamický proces, ale aj výsledok, ktorý poukazuje na to, do akej miery majú jednotlivci a skupiny možnosť plnohodnotne participovať na ekonomickom, sociálnom, politickom a kultúrnom živote spoločnosti, pričom sa prejavuje aj v kvalite komunitných vzťahov, v možnostiach zapojenia sa do verejného života a v schopnosti vytvárať zmysluplné sociálne kontakty. Hoci sa sociálna inklúzia v odborných a politických diskurzoch etablovala ako kľúčový cieľ sociálneho rozvoja, viacerí autori upozorňujú na riziká jej zjednodušeného alebo

redukcionistického chápania. Najčastejšia kritika smeruje k tomu, že sociálna inklúzia býva v praxi zužovaná hlavne na ekonomickú oblasť fungovania jednotlivcov, primárne na oblasť zamestnania a vzdelávania. Takýto prístup často prehliada širšie sociálne a kultúrne aspekty začlenenia (Gidley a Hampson, 2010). Cedeño (2023) taktiež poukazuje na fakt, že pojem sociálnej inklúzie býva často zúžený na ekonomické aspekty a taktiež je chápaný jednostranne, a to ako odstránenie nedostatkov jednotlivca. Inklúzia je potom chápaná iba ako úprava správania, zručností alebo postojov prijímateľov služby tak, aby sa lepšie prispôbili existujúcim spoločenským štruktúram. Takýto redukcionistický prístup však nezohľadňuje štrukturálne faktory ako napríklad diskrimináciu či rasizmus, či historické podmienky, ktoré môžu vylúčenie danej skupiny ľudí spôsobiť. Výsledkom môže byť paradoxná situácia, v ktorej sú síce ľudia formálne „integrovaní“, no naďalej sa necítia byť prijatí alebo rešpektovaní. V rámci sociálnej práce preto potrebujeme chápať sociálnu inklúziu ako vývojový a procesný jav, ktorý posilňuje dôstojnosť a rezilienciu jednotlivcov či komunit. Sociálna inklúzia sa tak v sociálnej práci stáva nielen cieľom, ale aj nástrojom sociálnej intervencie, ktorý napomáha k spoločenskej zmene a sociálnej spravodlivosti. (Cedeño, 2023) Z vyššie uvedených prístupov vyplýva, že sociálnu inklúziu nemožno chápať výlučne ako technický nástroj sociálnej politiky a ani ako jednorazový stav, ktorý je možné „dosiahnuť“. Ide v skutočnosti o dlhodobý a dynamický proces, v ktorom zohrávajú kľúčovú úlohu aj sociálne vzťahy, uznanie, dôvera a možnosť aktívne sa podieľať na živote spoločnosti. Takéto chápanie sociálnej inklúzie vytvára priestor pre analytický posun výlučne od formálnych ukazovateľov k skúmaniu subjektívne prežívanej sociálnej inklúzie, na ktorú je obzvlášť potrebné myslieť pri zraniteľných skupinách sociálnej práce, vrátane utečencov, na ktorých sa príspevkov upriamuje. (Cedeño, 2023; Gidley a Hampson, 2010).

Indikátory sociálnej inklúzie

Keďže sociálna inklúzia predstavuje komplexný a viacrozmerný proces, jej empirické uchopenie si vyžaduje zohľadnenie viacerých typov indikátorov. V odbornej literatúre sa indikátory sociálnej inklúzie členia na objektívne a subjektívne, pričom súčasné prístupy zdôrazňujú potrebu ich kombinácie. Samotné zlepšenie objektívnych podmienok ešte automaticky neznamená, že sa jednotlivci aj naozaj cítia byť plnohodnotne začlenení. Správa Measuring social inclusion (Social Watch, 2010) preto poukazuje na význam dopĺňania objektívnych indikátorov tými subjektívnymi, ako sú napríklad spokojnosť so životom či pocit dôvery. Tieto indikátory sú síce ťažšie merateľné, no poskytujú dôležité informácie o kvalite sociálnych vzťahov a miere spolupatričnosti, ktoré tvoria jadro sociálnej inklúzie. Na potrebu začlenenia subjektívnych indikátorov do skúmania sociálnej inklúzie upozorňujú aj autori Ager a Strang (2008), ktorí v rámci svojho konceptu sociálnej inklúzie zdôrazňujú význam sociálnych väzieb, pocitu bezpečia, pocitu uznania a pocitu príslušnosti ako kľúčových znakov úspešného začlenenia. Ich prístup poukazuje na to, že formálne zlepšenie životných podmienok nemusí automaticky viesť k subjektívnemu prežívaniu sociálnej inklúzie. V nadväznosti na tieto teoretické východiská sa v posledných rokoch zvyšuje dôraz na subjektívnu inklúziu, ktorá sa zameriava na to, ako jednotlivci sami prežívajú svoje začlenenie do spoločnosti. Subjektívna rovina zahŕňa najmä pocit spolupatričnosti, vnímané prijatie a rešpekt, pocit bezpečia v sociálnom prostredí a spokojnosť so sociálnymi vzťahmi

(Cedeño, 2023). Tieto aspekty nie sú vždy priamo odvodené od objektívnych podmienok, no významne ovplyvňujú kvalitu života a ochotu jednotlivcov aktívne sa zapájať do spoločenského diania. Pre sociálnu prácu a výskum zameraný na zraniteľné skupiny, vrátane utečencov, má subjektívna rovina sociálnej inklúzie osobitný význam. Utečenci síce môžu formálne naplňať viaceré objektívne kritériá integrácie, no zároveň sa môžu cítiť sociálne izolovaní, neistí alebo neakceptovaní. Z tohto dôvodu sa v súčasnej literatúre čoraz viac presadzuje prístup, ktorý skúma sociálnu inklúziu ako prežívanú skúsenosť, zakotvenú v každodenných vzťahoch, pocitoch uznania a možnostiach participácie (Cedeño, 2023; Ager a Strang, 2008). V kontexte predkladaného príspevku preto sociálnu inklúziu nechápeme primárne ako súhrn formálnych indikátorov, ale ako proces a výsledok, ktorý sa odráža v subjektívnom prežívaní začlenenia do spoločnosti. Tento analytický posun vytvára priestor pre skúmanie mechanizmov, prostredníctvom ktorých môže dobrovoľníctvo prispievať k posilňovaniu pocitu spolupatričnosti, sociálnych väzieb a aktívneho členstva v komunite.

Sociálna inklúzia v kontexte sociálnej práce

Sociálna inklúzia predstavuje v sociálnej práci jeden zo základných teoretických a intervenčných rámcov, prostredníctvom ktorého sa reaguje na sociálne vylúčenie a nerovnosti v prístupe k zdrojom, právam a možnostiam participácie. Na rozdiel od prístupov, ktoré inklúziu redukujú predovšetkým na ekonomickú integráciu, sociálna práca zdôrazňuje jej procesný, vzťahový a ľudskoprávny rozmer (Gidley a Hampson, 2010). Cedeño (2023) poukazuje na to, že sociálna práca zohráva špecifickú a dôležitú úlohu pri prepájaní individuálnej skúsenosti sociálneho vylúčenia so štrukturálnymi podmienkami, v ktorých toto vylúčenie vzniká. Sociálna inklúzia v tomto chápaní neznamená len začlenenie jednotlivca do existujúcich štruktúr či systémov, ale aj kritickú reflexiu týchto štruktúr, ktoré môžu byť zdrojom nerovností, diskriminácie či marginalizácie. Sociálna práca sa tak podieľa nielen na podpore jednotlivcov, ale aj na podpore sociálnej spravodlivosti a tým aj spoločenskej zmeny. Sociálna inklúzia je v sociálnej práci chápaná ako dlhodobý a dynamický proces, ktorý sa odohráva v každodenných sociálnych interakciách a vzťahoch. Práve v tejto rovine možno sociálnu inklúziu vnímať v úzkom prepojení s budovaním sociálneho kapitálu, teda so vzťahmi dôvery, reciprocity a prepojenia medzi jednotlivcami, skupinami a inštitúciami. Sociálni pracovníci pôsobia medzi jednotlivcom, komunitou a spoločnosťou, pričom ich cieľom nie je len sprostredkovanie prístupu k službám, ale aj posilňovanie sociálnych väzieb, dôstojnosti a pocitu osobnej účinnosti jednotlivcov (Cedeño, 2023). Tento procesný a vzťahový rozmer sociálnej inklúzie sa v sociálnej práci prirodzene premieta do dôrazu na sociálne väzby, komunitné ukotvenie a participáciu, ktoré sú zároveň kľúčovými mechanizmami rozvoja tzv. bonding (spájajúcich); bridging (premost'ujúcich) a linking (prepájajúcich) foriem sociálneho kapitálu. Ager a Strang (2008) v tejto súvislosti zdôrazňujú význam sociálnych vzťahov a participácie v komunite ako základných pilierov sociálnej inklúzie. Sociálna práca sa preto prirodzene orientuje na komunitné a participačné prístupy, ktoré umožňujú jednotlivcom nadväzovať nové sociálne kontakty, rozvíjať schopnosti a postupne sa zapájať do spoločenského života ako aktívni aktéri. Z uvedeného vyplýva, že sociálna práca chápe sociálnu inklúziu ako normatívny cieľ aj praktický proces, ktorý sa realizuje prostredníctvom podpory participácie, sociálnych vzťahov a aktívneho zapojenia

jednotlivcov do života komunity. Tento rámec vytvára teoretické východisko pre skúmanie konkrétnych nástrojov sociálnej inklúzie, medzi ktoré patrí aj dobrovoľníctvo ako forma aktívnej občianskej participácie.

Dobrovoľníctvo v kontexte sociálnej práce

Dobrovoľníctvo je chápané ako vedomá a neplatená aktivita, ktorá je vykonávaná na základe slobodnej vôle človeka (dobrovoľníka) v prospech iných osôb, komunity, spoločnosti či v prospech životného prostredia. Ide o formu angažovanosti, ktorá presahuje rámec súkromných a rodinných vzťahov a smeruje do verejného a komunitného priestoru, čím nadobúda charakter občianskej a spoločenskej participácie (Brozmanová Gregorová et al., 2009; 2011; 2012; 2019). V organizačnom rámci je možné rozlišovať formálne a neformálne dobrovoľníctvo (resp. organizované a neorganizované). Organizované dobrovoľníctvo sa realizuje prostredníctvom organizácií alebo nimi sprostredkovaných aktivít a na Slovensku je legislatívne upravené zákonom č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve. V kontexte sociálnej práce možno dobrovoľníctvo chápať ako jednu z foriem participácie, ktorá môže prispievať k sociálnej inklúzii prostredníctvom nadväzovania sociálnych väzieb, posilňovania spolupatričnosti a rozvoja sociálneho kapitálu. V nadväznosti na predchádzajúcu teoretickú diskusiu sociálnej inklúzie a sociálneho kapitálu je koncept sociálneho kapitálu kľúčovým východiskom aj pre uchopenie vzťahu medzi dobrovoľníctvom a sociálnou inklúziou. Sociálny kapitál zahŕňa siete sociálnych vzťahov, normy reciprocity a dôveru, ktoré podporujú spoluprácu a kolektívne konanie v spoločnosti (Putnam, 2000). Z hľadiska sociálnej inklúzie sú osobitne významné premostujúce (bridging) a prepájajúce (linking) väzby, ktoré umožňujú prepájanie jednotlivcov z rôznych sociálnych skupín a ich vzťahovanie sa k inštitucionálnym štruktúram prijímajúcej spoločnosti. Dobrovoľníctvo možno v tomto rámci chápať ako významný mechanizmus tvorby sociálneho kapitálu, keďže vytvára priestor pre pravidelnú participáciu, vznik dôvery, reciprocity a sociálnych sietí. Prostredníctvom dobrovoľníckej angažovanosti dochádza nielen k posilňovaniu väzieb v rámci komunit, ale aj k prepájaniu jednotlivcov z rôznych sociálnych prostredí a k vytváraniu vzťahov medzi občianskou spoločnosťou a inštitúciami. Dobrovoľníctvo je v kontexte sociálnej práce chápané nielen ako forma pomoci, ale predovšetkým ako forma aktívnej občianskej participácie, prostredníctvom ktorej jednotlivci vstupujú do verejného a komunitného priestoru a podieľajú sa na spoločenskom dianí a nadväzujú sociálne vzťahy. (Putnam, 2000; Meijs a Brudney, 2009). Práca Agera a Stranga (2008) poukazuje na to, že práve participačný a vzťahový charakter dobrovoľníctva vytvára jeho potenciál prispievať k sociálnej inklúzii. Dobrovoľnícke aktivity umožňujú jednotlivcom pravidelne participovať na komunitnom živote, nadväzovať nové sociálne kontakty a rozvíjať pocit spolupatričnosti, čím presahujú úzko ekonomické chápanie začlenenia založené výlučne na prístupe k práci či službám. Empirické výskumy konzistentne poukazujú na to, že dobrovoľníctvo môže podporovať sociálnu inklúziu samotných dobrovoľníkov, a to najmä prostredníctvom rozvoja sociálnych vzťahov, posilňovania pocitu spolupatričnosti, nadobúdania zmysluplných sociálnych rolí a budovania sociálneho kapitálu (Boland, Potter, Paor a Guerin, 2024; Kruithof, Suurmond, Kal a Harting, 2020; Thomson, Elsdén, Chatterjee, 2023; Tiittanen, Turjamaa, 2022; Kamenko Mayer a Šehić Relić, 2020; Repková a Brozmanová Gregorová,

2024). Zároveň však tieto zistenia neznameniajú, že dobrovoľníctvo pôsobí inkluzívne automaticky. Miera jeho inkluzívneho potenciálu závisí od podmienok prístupu, charakteru participácie a kvality dobrovoľníckej skúsenosti.

Utečenci ako cieľová skupina sociálnej práce a ich sociálna inklúzia

Pri skúmaní nútenej migrácie sa v odbornej literatúre aj v praxi stretávame s používaním viacerých pojmov, najmä utečenec, odídenc a azylant, ktoré odrážajú rozdielne právne, politické a analytické prístupy k tej istej životnej skúsenosti núteného vysídlenia. Ako upozorňuje Zetter (2007), označenia používané v oblasti migrácie nie sú neutrálne, ale predstavujú administratívne a politické „nálepky“, ktorých cieľom je kategorizovať osoby z hľadiska právneho statusu, nie zachytiť komplexnosť ich sociálnej a existenciálnej situácie. Takéto terminologické rozlišovanie môže viesť k oslabeniu porozumenia samotnej skúsenosti núteného opustenia domova, straty sociálnych väzieb a narušenia identity. V kontexte príspevku sa preto prikláňame k používaniu pojmu utečenec, ktorý v teoretickej rovine presnejšie vystihuje životnú situáciu osoby nútenej opustiť krajinu pôvodu, jej domov, v dôsledku vojny, násillia či ohrozenia, a umožňuje analyzovať jej postavenie nielen z hľadiska právneho statusu, ale aj z pohľadu sociálneho začleňovania, prežívania a participácie v prijímajúcej spoločnosti (Zetter, 2007). V sociálnovednej a interdisciplinárnej literatúre je utečenec chápaný nielen ako osoba so špecifickým právnym statusom, ale predovšetkým ako jednotlivec, ktorého životná situácia je formovaná núteným vysídlením, stratou sociálneho zakotvenia a narušením vzťahových, kultúrnych a komunitných väzieb. Hoci je pojem utečenec v príspevku používaný v jeho všeobecnom medzinárodnoprávnom význame, analytické a empirické zameranie práce sa sústreďuje na osoby z Ukrajiny žijúce na území Slovenskej republiky v kontexte nútenej migrácie. Invázia Ruska na Ukrajinu prinútila milióny ľudí, aby opustili svoje domovy a hľadali útočisko v EÚ a susedných krajinách. Európska únia v reakcii na vojnu v marci 2022 aktivovala smernicu o núdzovom mechanizme, tzv. o dočasnej ochrane s cieľom poskytnúť ochranu utečencom z Ukrajiny. Spomínaný mechanizmus zahŕňa povolenie na pobyt, prístup na trh práce a k bývaniu, lekársku pomoc a prístup detí k vzdelávaniu. (Rada Európskej únie 2024) Z celkového počtu 5 859 890 ukrajinských utečencov sa prevažná väčšina (5 310 800) nachádzala k 9.11.2025 v Európe. To znamená, že približne 91 % všetkých utečencov zostávalo na európskom kontinente, zatiaľ čo okolo 9 % (549 090) sa nachádzalo mimo Európy. Na Slovensku sa k 9. 11. 2025 nachádzalo 149 340 utečencov z Ukrajiny, čo predstavuje približne 2,6 % globálneho počtu ukrajinských utečencov a približne 2,8 % utečencov nachádzajúcich sa v Európe. (UNHCR, 2025) V absolútnych číslach ide v podstate o relatívne menší podiel, avšak pri zohľadnení veľkosti populácie Slovenska ide o významnú mieru zaťaženia. Slovensko tak patrí medzi krajiny, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu pri riešení utečeneckej krízy. Utečenci predstavujú významnú cieľovú skupinu sociálnej práce, keďže ich životná situácia je charakteristická kombináciou núteného vysídlenia, sociálno-právnej neistoty a viacnásobných foriem zraniteľnosti. V dôsledku nejasného alebo dočasného právneho statusu sa často nachádzajú v stave, ktorý obmedzuje ich prístup k právam, službám a ochrane. Skúsenosť straty domova, narušenia sociálnych väzieb, traumatických udalostí a dlhodobého čakania či opakovaných presunov vedie k prehlbovaniu sociálnej izolácie, chudoby a marginalizácie,

pričom tieto riziká pretrvávajú aj po získaní formálnej ochrany. Zároveň ide o skupinu, ktorá má často obmedzený prístup k formálnym sociálnym službám a vykazuje zvýšenú mieru nedôvery voči inštitúciám. Sociálna práca s utečencami preto nepredstavuje iba poskytovanie základnej materiálnej podpory, ale zahŕňa aj podporu obnovy dôstojnosti, identity, sociálnych vzťahov, participácie a pocitu spolupatričnosti v prijímajúcej spoločnosti. Súčasne ide o oblasť, v ktorej je sociálna práca konfrontovaná s výraznými etickými a profesionálnymi dilemami a s pôsobením širších štrukturálnych faktorov, ako sú migračné politiky, krízové diskurzy či sociálne nerovnosti, čo si vyžaduje reflexívny a advokačný prístup presahujúci individuálnu rovinu práce s klientom. (Boccagni, Righard, 2020)

Sociálna inklúzia utečencov na Slovensku sa odohráva v kontexte viacúrovňového systému, ktorý zahŕňa legislatívne rámce, inštitucionálne nastavenie, dostupnosť služieb a lokálne podmienky prijímajúcich komunit. Súhrnná správa o sociálnej situácii utečencov poukazuje na to, že hoci existujú formálne mechanizmy podpory v oblastiach bývania, zamestnania, vzdelávania, zdravotnej starostlivosti a sociálneho zabezpečenia, ich fungovanie je často fragmentované, regionálne nerovnomerné a do veľkej miery závislé od projektového financovania a kapacít mimovládnych organizácií. Správa zároveň zdôrazňuje význam lokálnych aktérov, komunitných iniciatív a neformálnych sietí podpory ako kľúčových sprostredkovateľov začlenenia, ktoré dopĺňajú inštitucionálne opatrenia a umožňujú vznik sociálnych väzieb, dôvery a orientácie v novom sociálnom prostredí. V tomto zmysle sa sociálna inklúzia nejaví len ako výsledok politických opatrení, ale ako dynamický proces zakotvený v každodenných interakciách medzi jednotlivcami, komunitami a inštitúciami, čím sa vytvára analytický priestor pre skúmanie participačných mechanizmov, medzi ktoré patrí aj dobrovoľníctvo. (Medzinárodná organizácia pre migráciu, 2024) V kontexte sociálnej práce predstavuje sociálna inklúzia utečencov komplexný proces, ktorý presahuje zabezpečenie základných existenčných potrieb a zahŕňa aj podporu sociálnych vzťahov, participácie a pocitu spolupatričnosti v prijímajúcej spoločnosti. Analýza integrácie ukrajinských utečencov v slovenskom prostredí poukazuje na to, že efektívna sociálna inklúzia si vyžaduje koordinovanú spoluprácu štátu, samospráv, mimovládnych organizácií a komunitných aktérov, pričom významnú úlohu v tomto systéme zohráva aj dobrovoľníctvo ako doplnok profesionálnych sociálnych služieb. Na základe analyzovanej práce autorov Píry a Saktorová (2025) je možné sociálnu inklúziu utečencov chápať ako viacrozmerný a postupný proces, ktorý sa neobmedzuje len na poskytnutie ochrany a základných služieb. Je podmienený aj otvorenosťou prijímajúcej spoločnosti, kvalitou verejnej komunikácie a schopnosťou inštitúcií reagovať na rôznorodé potreby utečencov. Významnú úlohu v tomto procese zohrávajú komunitné iniciatívy a participácia samotných utečencov, ktoré podporujú dôstojnosť, pocit spolupatričnosti a posilňovanie ich sociálnych rolí. V reakcii na príchod utečencov z Ukrajiny zohrali dôležitú úlohu na Slovensku mimovládne organizácie, dobrovoľníci, aktívni občania a neformálne skupiny, ktoré zabezpečovali pomoc už v štádiu spontánnej asistencie a následne sa podieľali aj na adaptačných a integračných aktivitách. Ich činnosť zahŕňala nielen humanitárnu pomoc, ale aj sprostredkovanie informácií, bývania, psychosociálnej podpory, jazykového vzdelávania či podpory sociálnej súdržnosti. Zároveň sa ukázalo, že občianska spoločnosť na Slovensku do značnej miery vyplňala medzery v krízovom a migračnom manažmente štátu (Brozmanová Gregorová, Bambúch, Šolcová, 2024). Bahna, Fedáková,

Kentoš et al. (2025) zároveň upozorňujú, že ekonomická participácia sama osebe nestačí na úspešnú sociálnu inklúziu a že dôležité je skúmať aj každodennú skúsenosť začlenenia, sociálne väzby a subjektívne prežívanie utečencov.

Dobrovoľníctvo ako nástroj sociálnej inklúzie utečencov

Výskumné zistenia poukazujú na to, že dobrovoľníctvo môže prispievať k sociálnej inklúzii utečencov, avšak jeho efekt nie je automatický, ale podmienený individuálnymi, vzťahovými a štrukturálnymi faktormi (Ruiz, 2024; Lancee, Radl, 2018). Dobrovoľníctvo pôsobí na viacerých úrovniach, podporuje rozvoj kompetencií a sebadôvery jednotlivca, vytváranie sociálnych väzieb a zároveň sprostredkúva prístup k širším spoločenským a inštitucionálnym štruktúram (Ruiz, 2024). Empirické výskumy zároveň ukazujú, že dobrovoľníctvo môže pre utečencov predstavovať priestor pre nadväzovanie sociálnych kontaktov, rozvoj jazykových a kultúrnych kompetencií, posilňovanie pocitu spolupatričnosti a znižovanie sociálnej izolácie (Sveen et al., 2022; Kamenko Mayer, Šehić Relić, 2020). Zároveň prispieva k znižovaniu predsudkov a sociálnej vzdialenosti medzi utečencami a majoritnou spoločnosťou prostredníctvom osobného kontaktu a spoločnej participácie (Meijeren, Lubbers a Scheepers, 2023).

Volunteerability, tzv. „schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo“

Osobitný teoretický rámec predstavuje koncept volunteerability, teda schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo, ktorý umožňuje prekročiť redukcionistické chápanie dobrovoľníctva ako výsledku individuálnej motivácie. Ako uvádzajú Haski-Leventhal et al. (2017), zapojenie do dobrovoľníctva je podmienené súhrou individuálnych a štrukturálnych faktorov, pričom samotná ochota nestačí na vysvetlenie reálnej participácie. Autori koncept operacionalizujú prostredníctvom dvoch dimenzií: willingness (ochota zapojiť sa) a capability (schopnosť zapojiť sa). Kým prvá dimenzia zahŕňa motivačné a postojoyé aspekty, druhá reflektuje reálne kapacity jednotlivca, ako sú zručnosti, sebadôvera či časové možnosti (Haski-Leventhal et al., 2017). V kontexte utečencov má tento prístup osobitný význam, keďže ich možnosti zapojenia do dobrovoľníctva sú výrazne ovplyvnené štrukturálnymi bariérami, ako sú jazyková bariéra, právna neistota či adaptačná záťaž. Deklarovaná ochota tak nemusí odrážať reálne možnosti participácie, čo zvyrazňuje význam kapacitnej dimenzie schopnosti vykonávať dobrovoľníctvo. Koncept preto predstavuje analytický rámec, ktorý umožňuje skúmať dobrovoľníctvo nielen ako nástroj sociálnej inklúzie, ale aj ako indikátor nerovností v prístupe k participačným príležitostiam.

Výskumný problém

Výskumný problém spočíva v nejasnosti vzťahov medzi kapacitnými predpokladmi zapojenia utečencov do dobrovoľníctva (schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo), samotným zapojením do dobrovoľníckych aktivít a úrovňou subjektívne prežívanej sociálnej inklúzie v podmienkach Slovenska. Hoci je dobrovoľníctvo v odbornej literatúre označované ako potenciálny nástroj sociálnej inklúzie, nie je dostatočne objasnené, či a akým spôsobom kapacitné faktory na strane utečencov, najmä dobrovoľnícke zručnosti, sebadôvera, časová dostupnosť a jazykové kompetencie, súvisia s ich zapojením do dobrovoľníctva a následne s

ich subjektívne prežívaným pocitom spolupatričnosti, sociálneho prijatia, kvalitou sociálnych vzťahov a osobnou účinnosťou. Zároveň nie je jasné, akú úlohu v tomto vzťahu zohrávajú charakteristiky samotného dobrovoľníckeho zapojenia, najmä jeho forma, intenzita a subjektívne prežívaná kvalita dobrovoľníckej skúsenosti. Výskumný problém sa preto sústreďuje na konceptualizáciu mediačnej úlohy zapojenia do dobrovoľníctva vo vzťahu medzi schopnosťou vykonávať dobrovoľníctvo a subjektívne prežívanou sociálnou inklúziou utečencov z Ukrajiny žijúcich na Slovensku.

Cieľ príspevku

Príspevok má za cieľ navrhnúť výskumný rámec skúmania dobrovoľníctva ako nástroja sociálnej inklúzie utečencov z Ukrajiny žijúcich na Slovensku v kontexte sociálnej práce. Zámerom príspevku je konceptualizovať vzťahy medzi kapacitnými predpokladmi zapojenia do dobrovoľníctva (schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo), samotným zapojením do dobrovoľníckych aktivít a subjektívne prežívanou sociálnou inklúziou. Súčasťou príspevku je formulovanie výskumného modelu vychádzajúceho z predpokladu, že dobrovoľníctvo môže predstavovať významný, no podmienený mechanizmus sociálnej inklúzie, ktorého účinok závisí od individuálnych a štrukturálnych podmienok zapojenia. Príspevok zároveň načrtáva základné metodologické východiská navrhovaného výskumu vrátane výskumného dizajnu, hlavných premenných a hypotéz. Empirické overenie navrhovaného modelu je predmetom nadväzujúceho výskumu.

Výskumný model

V nadväznosti na teoretické východiská príspevok navrhuje konceptuálny model, ktorý vysvetľuje vzťahy medzi kapacitnými predpokladmi zapojenia utečencov do dobrovoľníctva (A), samotným zapojením do dobrovoľníctva (B) a subjektívne prežívanou sociálnou inklúziou (C). Model vychádza z predpokladu, že subjektívne prežívaná sociálna inklúzia nie je priamym dôsledkom individuálnych charakteristík, ale je sprostredkovaná konkrétnymi formami participácie, medzi ktoré patrí aj dobrovoľníctvo. Navrhovaný model je štruktúrovaný do troch hlavných analytických úrovní. Prvú úroveň predstavujú vstupné kapacitné predpoklady zapojenia, konceptualizované prostredníctvom konštruktu volunteerability-schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo (A). Tento zahŕňa najmä dobrovoľnícke zručnosti, sebadôveru, časovú dostupnosť a jazykové kompetencie, ktoré determinujú reálne možnosti jednotlivca zapojiť sa do dobrovoľníckych aktivít. Druhú úroveň tvorí samotné zapojenie do dobrovoľníctva (B), ktoré v modeli vystupuje ako kľúčová sprostredkujúca premenná (mediátor). Ide o centrálny mechanizmus, prostredníctvom ktorého sa kapacitné predpoklady premietajú do sociálnych skúseností jednotlivca. Zapojenie je operacionalizované prostredníctvom jeho formy, intenzity, časového rozsahu, oblasti pôsobenia a subjektívne vnímanej kvality dobrovoľníckej skúsenosti. Tretiu úroveň predstavuje subjektívne prežívaná sociálna inklúzia ako výsledková premenná (C), ktorá zahŕňa najmä pocit spolupatričnosti, sociálne prijatie, kvalitu sociálnych vzťahov a pocit osobnej účinnosti. Model teda predpokladá nasledujúcu logiku vzťahov:

Schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo → zapojenie do dobrovoľníctva → subjektívne
prežívaná sociálna inklúzia

Kľúčovým analytickým predpokladom je, že vzťah medzi schopnosťou vykonávať dobrovoľníctvo a subjektívne prežívanou sociálnou inklúziou nie je priamy, ale je sprostredkovaný mierou a charakterom zapojenia do dobrovoľníctva. Zapojenie do dobrovoľníctva tak plní úlohu mediátora, ktorý transformuje individuálne kapacity na konkrétne sociálne skúsenosti a následne na subjektívne prežívanie sociálnej inklúzie.

Typ premennej	Koncept	Premenné	Analytická funkcia
Nezávislé premenné (A)	Volunteerability-Schopnosť vykonávať dobrovoľníctvo	<ul style="list-style-type: none"> Schopnosť zapojiť sa /capability/: <ul style="list-style-type: none"> - dobrovoľnícke zručnosti - sebadôvera (self-efficacy) - časová dostupnosť (availability) (Haski-Leventhal et al., 2017) Jazykové kompetencie (OECD a EU, 2023) 	Vstupné predpoklady zapojenia do dobrovoľníctva
Mediátor (B)	Zapojenie do dobrovoľníctva	<ul style="list-style-type: none"> Zapojenie do organizovaného/neorganizovaného dobrovoľníctva Typ aktivít (široké spektrum oblastí) Časový aspekt zapojenia Intenzita <ol style="list-style-type: none"> frekvencia vykonávania aktivít počet hodín počet organizácií Oblasť a kontext dobrovoľníctva <ul style="list-style-type: none"> - oblasť pôsobenia organizácie - typ organizácie Subjektívne prežívaná kvalita dobrovoľníckej skúsenosti (VSI-Galindo-Kuhn, Guzley, 2001) 	Centrálne vysvetľujúca premenná
Závislá premenná (C)	Subjektívne prežívaná sociálna inklúzia	<ul style="list-style-type: none"> Pocit spolupatričnosti (Sense of Belonging Instrument: SOBI-P: Hagerty a Patusky 1995) Pocit sociálneho prijatia, sociálna izolácia a sociálne vzťahy (Social Inclusion Scale; Secker et al., 2009) Pocit osobnej účinnosti (New General Self-Efficacy Scale, Chen, Gully, Eden, 2001) 	Výsledková premenná

<p>Kontrolné premenné (D)</p>	<p>Sociodemografické charakteristiky</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vek • Pohlavie • Socio-ekonomický status • Rodinný stav • Najvyššie ukončené vzdelanie • Kraj Slovenska • Veľkosť sídla (mesto/vidiek) • Dĺžka pobytu na Slovensku 	<p>Očistenie vzťahov v modeli</p>
--------------------------------------	---	---	-----------------------------------

Tabuľka 1 – Návrh výskumného modelu

Zdroj: Vlastné spracovanie

Návrh metodiky

Výskum je navrhnutý ako kvantitatívna, neexperimentálna štúdia s komparatívnym a vysvetľujúcim charakterom. Vychádza z mediačného modelu, v ktorom zapojenie do dobrovoľníctva vystupuje ako sprostredkujúca premenná medzi schopnosťou vykonávať dobrovoľníctvo a subjektívne prežívanou sociálnou inklúziou. Dizajn umožňuje analyzovať vzťahy medzi premennými aj porovnať dve skupiny respondentov. Výskum sa zameriava na utečencov z Ukrajiny žijúcich na Slovensku. Výskumnú vzorku tvoria dve skupiny, a to utečenci zapojení do dobrovoľníctva a utečenci, ktorí sa do dobrovoľníctva nezapájajú. Toto rozlíšenie umožňuje komparáciu úrovne subjektívne prežívanej sociálnej inklúzie medzi skupinami. Zber dát bude realizovaný prostredníctvom dotazníka, ktorý kombinuje validované škály a autorské položky zodpovedajúce jednotlivým premenným výskumného modelu. Použité nástroje zahŕňajú najmä Volunteering Skills Scale, Volunteer Satisfaction Index (VSI), Sense of Belonging Instrument (SOBI-P), Social Inclusion Scale (SIS) a New General Self-Efficacy Scale (NGSE).

Hypotézy

H1: Utečenci zapojení do dobrovoľníctva dosahujú vyššiu úroveň subjektívne prežívanej sociálnej inklúzie než utečenci, ktorí sa do dobrovoľníckych aktivít nezapájajú.

H2: Vyššia úroveň kapacitných zložiek (dobrovoľníckej zručnosti, sebadôvera, časová dostupnosť a jazykové kompetencie) zvyšuje pravdepodobnosť zapojenia utečencov do dobrovoľníctva.

H3: Vyššia intenzita zapojenia do dobrovoľníctva (vyjadrená frekvenciou vykonávania aktivít, počtom odpracovaných hodín a dĺžkou trvania zapojenia), súvisí s vyššou úrovňou subjektívne prežívanej sociálnej inklúzie.

H4: Vyššia subjektívne prežívaná kvalita dobrovoľníckej skúsenosti súvisí s vyššou úrovňou subjektívne prežívanej sociálnej inklúzie.

H5: Vzťah medzi kapacitnými zložkami (dobrovoľníckej zručnosti, sebadôvera, časová dostupnosť a jazykové kompetencie) a subjektívne prežívanou sociálnou inklúziou (pocit spolupatričnosti, sociálne prijatie a osobná účinnosť) je sprostredkovaný zapojením do dobrovoľníctva.

Diskusia

Navrhovaný konceptuálny model rozširuje súčasné poznanie o vzťahoch medzi dobrovoľníctvom a subjektívne prežívanou sociálnou inklúziou tým, že tieto javy neanalyzuje izolovane, ale v ich vzájomnej podmienenosti a procesualite. Model vychádza z predpokladu, že subjektívne prežívaná sociálna inklúzia utečencov nie je priamym dôsledkom individuálnych charakteristík, ale je sprostredkovaná konkrétnymi formami participácie, pričom dobrovoľníctvo predstavuje jeden z kľúčových mechanizmov tohto procesu. Z teoretického hľadiska príspevok prepája tri doposiaľ skôr fragmentovane skúmané oblasti, a to sociálnu inklúziu, dobrovoľníctvo a koncept volunteerability. Prínos spočíva najmä v tom, že dobrovoľníctvo nie je chápané len ako aktivita alebo forma participácie, ale ako sprostredkujúci mechanizmus, prostredníctvom ktorého sa individuálne kapacity transformujú na sociálne skúsenosti a následne na subjektívne prežívanie sociálnej inklúzie. Koncept volunteerability zároveň umožňuje posun od normatívneho predpokladu „aktívneho zapojenia“ k analytickému uchopeniu reálnych možností zapojiť sa, čím reflektuje špecifiká utečeneckej populácie. Metodologický prínos príspevku spočíva v návrhu mediačného modelu, ktorý umožňuje analyzovať nielen priamy vzťah medzi premennými, ale aj mechanizmus, prostredníctvom ktorého tento vzťah vzniká. Dôraz na subjektívne prežívanú sociálnu inklúziu ako výsledkový konštrukt predstavuje posun od objektívnych indikátorov integrácie k reflexii individuálnej skúsenosti utečencov. Kombinácia viacerých dimenzií inklúzie (spolupatričnosť, sociálne prijatie, vzťahy, osobná účinnosť) spolu s operacionalizáciou kvality dobrovoľníckej skúsenosti vytvára predpoklady pre komplexnejšie a citlivejšie zachytenie skúmaného fenoménu. Praktický prínos príspevku je relevantný najmä pre oblasť sociálnej práce a tvorby integračných politík. Navrhovaný model poukazuje na to, že podpora dobrovoľníctva ako nástroja sociálnej inklúzie nemôže byť redukovaná len na motivovanie utečencov k zapojeniu. Kľúčovú úlohu zohrávajú podmienky, ktoré zapojenie umožňujú a formujú jeho kvalitu, vrátane rozvoja zručností, posilňovania sebadôvery, jazykovej podpory a dostupnosti príležitostí. Zároveň je potrebné venovať pozornosť charakteru dobrovoľníckych skúseností, keďže práve ich subjektívne prežívaná kvalita môže významne ovplyvniť inkluzívny potenciál participácie. Dobrovoľníctvo tak v tomto kontexte nevystupuje ako automatický nástroj sociálnej inklúzie, ale ako podmienený mechanizmus, ktorého účinnosť závisí od súhry individuálnych kapacít a štrukturálnych podmienok zapojenia.

Záver

Príspevok sa zameriava na návrh konceptuálneho modelu vysvetľujúceho vzťahu medzi kapacitnými predpokladmi zapojenia utečencov do dobrovoľníctva, samotným zapojením do dobrovoľníckych aktivít a subjektívne prežívanou sociálnou inklúziou v podmienkach Slovenska. V reakcii na nedostatočne objasnené väzby medzi týmito premennými model ponúka ich systematické prepojenie prostredníctvom mediačnej logiky, v ktorej zapojenie do dobrovoľníctva vystupuje ako kľúčový sprostredkujúci mechanizmus. Dobrovoľníctvo je tak konceptualizované nie ako izolovaná aktivita, ale ako proces, prostredníctvom ktorého sa individuálne kapacity premietajú do konkrétnych sociálnych skúseností a následne do subjektívneho prežívania sociálnej inklúzie. Dôležitosť navrhovaného prístupu spočíva v

posune od zjednodušeného chápania dobrovoľníctva ako univerzálneho nástroja inklúzie k jeho uchopeniu ako podmieneného mechanizmu, ktorého účinok závisí od kombinácie individuálnych a štrukturálnych faktorov. Príspevok zároveň poukazuje na význam subjektívnej dimenzie sociálnej inklúzie a na potrebu reflektovať kvalitu dobrovoľníckej skúsenosti ako kľúčový prvok tohto procesu. Navrhnutý model vytvára teoretický a metodologický rámec pre následný empirický výskum, ktorého cieľom bude overiť formulované vzťahy a hypotézy v populácii utečencov z Ukrajiny žijúcich na Slovensku. Empirické testovanie umožní nielen validovať navrhovaný model, ale aj spresniť porozumenie mechanizmom, prostredníctvom ktorých môže dobrovoľníctvo prispievať k sociálnej inklúzii, a tým prispieť k efektívnejšiemu nastavovaniu intervencií v oblasti sociálnej práce.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
Mgr. Jana Šolcová, PhD.*

*Financované EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy
a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V05-00009.*

*Funded by the EU NextGenerationEU through the Recovery
and Resilience Plan for Slovakia under the project No. 09I03-03-V05-00009.*

Použitá literatúra

1. AGER, A., Alison STRANG, 2008. *Understanding integration: A conceptual framework*. In: *Journal of Refugee Studies*. Roč. 21, č. 2, s. 166–191. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>.
2. BAHNA, M., Dana FEDÁKOVÁ, Marek KENTOŠ, Barbora LÁŠTICOVÁ, Peter MEZIHORÁK, Zuzana OČENÁŠOVÁ, Jana PAPCUNOVÁ, Michaela PETRJÁNOŠOVÁ, Xénia D. POSLON, Tomáš PROŠEK a Matthias WILSCH, 2025. *Ludia z Ukrajiny na Slovensku: Od prijatia k začleneniu*. Bratislava: Centrum spoločenských a psychologických vied SAV. Dostupné z: <https://doi.org/10.31577/2025.9788082980113>.
3. BOCCAGNI, P., Eva RIGHARD, 2020. *Social work with refugee and displaced populations in Europe: (Dis)continuities, dilemmas, developments*. In: *European Journal of Social Work*. Roč. 23, č. 3, s. 375–383. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1767941>.
4. BOLAND, G., A.-M. POTTER, E. DE PAOR a S. GUERIN, 2024. *Social inclusion through making neighbourhood connections*. In: *British Journal of Learning Disabilities*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/bld.12624>.
5. BRIK, A. B., C. T. BROWN, 2024. *Global trends in social inclusion and social inclusion policy*. In: *Social Policy and Society*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S147474642400054X>.
6. BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., 2011. *Dobrovoľníctvo na Slovensku – reflexia nových trendov a výzvy pre sociálnu prácu*. In: *Sociálna práca*. Č. 4, s. 49–61.
7. BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., et al., 2009. *Analýza dobrovoľníctva na Slovensku*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
8. BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., et al., 2012. *Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie*. Bratislava: Iuventa.
9. BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., et al., 2019. *Cesty k dobrovoľníctvu*. Bratislava: Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií.

10. BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., Filip BAMBÚCH a Jana ŠOLCOVÁ, 2024. *The role of the non-governmental organisations and volunteers in organising support for Ukrainian refugees: The case study from Slovakia* [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5772/intechopen.1005084>.
11. BRUDNEY, J. L., Lucas C. P. M. MEIJS, 2009. *It ain't natural: Toward a new (natural) resource conceptualization for volunteer management*. In: *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. Roč. 38, č. 4. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/089976400933382>.
12. CEDEŇO, D., 2023. *Social exclusion and inclusion: A social work perspective*. In: *Families in Society*. Roč. 104, č. 3. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/10443894221147576>.
13. GALINDO-KUHN, R., R. M. GUZLEY, 2001. *The volunteer satisfaction index*. In: *Journal of Social Service Research*. Roč. 28, č. 1, s. 45–68. Dostupné z: https://doi.org/10.1300/J079v28n01_03.
14. GIDLEY, J. M., G. P. HAMPSON, 2010. *Social inclusion: Context, theory and practice*. In: *Australasian Journal of University Community Engagement*. Roč. 5, č. 1, s. 6–36.
15. HAGERTY, B. M., K. PATUSKY, 1995. *Developing a measure of sense of belonging*. In: *Nursing Research*. Roč. 44, č. 1, s. 9–13.
16. HASKI-LEVENTHAL, D., et al., 2017. *Measuring volunteerability*. In: *Social Policy & Administration*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/spol.12342>.
17. CHEN, G., Stanley M. GULLY a Dov EDEN, 2001. *Validation of a new general self-efficacy scale*. In: *Organizational Research Methods*. Roč. 4, č. 1, s. 62–83. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/109442810141004>
18. INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION, n.d. *IOM* [online]. Dostupné z: <https://www.iom.int>.
19. KAMENKO MAYER, J., L. ŠEHIĆ RELIĆ, 2020. *Making it matter – The impact of volunteering on social inclusion*. Osijek: Volunteer Centre Osijek.
20. KRUITHOF, K., J. SUURMOND, D. KAL a J. HARTING, 2020. *Volunteer work with vulnerable persons*. In: *Journal of Social Work*. Roč. 21, č. 4, s. 696–712. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1468017320919874>.
21. LANCEE, B., J. RADL, 2018. *Immigrant integration through volunteering*. In: *Journal of Social Policy*. Roč. 47, č. 4, s. 803–825. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0047279418000211>.
22. LEVITAS, R., 2006. *The concept and measurement of social exclusion*. In: P. Pantazis, D. Gordon a R. Levitas, eds. *Poverty and social exclusion in Britain*. Bristol: Policy Press.
23. MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU, 2024. *Posilnenie inklúzie odídencov a cudzincov v Slovenskej republike: súhrnná správa* [online]. Bratislava: IOM. Dostupné z: <https://iom.sk/sk/novinky-a-podujatia/2280-nov%C3%A9-publik%C3%A1cie-na-podporu-inkl%C3%BAzie-cudzincov-na-slovensku.html> [cit. 21. apríla 2026].
24. MEIJEREN, M., M. LUBBERS a P. SCHEEPERS, 2023. *Assessing the “why” in volunteering for refugees*. In: *Voluntas*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11266-023-00574-y>.
25. OECD a European Commission, 2023. *Indicators of immigrant integration 2023*. Paris: OECD Publishing. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/1d5020a6-en>.
26. PÍRY, M., L. SAKTOROVÁ, 2025. *Inklúzia utečencov z Ukrajiny v podmienkach SR*. In: *Mladá Veda*. Roč. 13, č. 5, s. 40–48.
27. PUTNAM, R. D., 2000. *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
28. RADA EURÓPSKEJ ÚNIE, 2024. *Ukrainian refugees: Council extends temporary protection until March 2026* [online]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2024/06/25/ukrainian-refugees-council-extends-temporary-protection-until-march-2026/> [cit. 21. apríla 2026].
29. REPKOVÁ, K., A. BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, 2024. *Dobrovoľníctvo starších ľudí*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny.
30. RUIZ, A. S., 2024. *A conceptual proposition to if and how immigrants' volunteering influences their integration into host societies* [online].
31. SARI, M., T. MAGASH, 2024. *Double standards in action: Europe's response to the Ukraine refugee crisis*. In: *Journal of Refugee & Global Health*.

32. SECKER, J., Sarah HACKING, Lynne KENT, Joanna SHENTON a Helen SPANDLER, 2009. *Development of a measure of social inclusion for arts and mental health project participants*. In: *Journal of Mental Health*. Roč. 18, č. 1, s. 65–72. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09638230701677803>
33. SILVER, H., 1994. *Social exclusion and social solidarity: Three paradigms*.
34. SILVER, H., 2015. *The contexts of social inclusion*. New York: United Nations.
35. SOCIAL WATCH, 2010. *Measuring social inclusion* [online].
36. SVEEN, S., et al., 2022. *Immigrants' experiences of volunteering*. In: *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*.
37. THOMSON, L., C. ELSDEN a H. CHATTERJEE, 2023. *Volunteering for wellbeing*. London: University College London.
38. TIITTANEN, U., R. TURJAMAA, 2022. *Social inclusion and communality of volunteering*. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*. Roč. 19, č. 9. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/ijerph19095141>.
39. UNHCR, 2025. *Refugee Data Finder* [online]. Dostupné z: [<https://www.unhcr.org/refugee-statistics>] [cit. 09. januára 2026].
40. WILSON, C., J. SECKER, 2015. *Validation of the social inclusion scale*. In: *Social Inclusion*. Roč. 3, č. 4, s. 52–62. Dostupné z: <https://doi.org/10.17645/si.v3i4.121>.
41. ZÁKON č. 406/2011 Z. z., 2011. *o dobrovoľníctve*.
42. ZETTER, R., 2007. *More labels, fewer refugees: Remaking the refugee label in an era of globalization*. In: *Journal of Refugee Studies*. Roč. 20, č. 2, s. 172–192. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/jrs/fem011>.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189